VIJAYABHERI

Malappuram District Panchayath Educational Project

2020-21

Focus-'21

Sanskrit

Study material for SSLC examination March '21

Academic support : DIET Malappuram

VIJAYABHERI

Malappuram District Panchayath Educational Project

2020-21

Focus-'21

Sanskrit

Study material for SSLC examination March '21

PREPARED BY

NARAYANAN A
MSPHSS MALAPPURAM

BINDU P
GBHSS MANJERI

RAMANATH P V
PMSAPTHSS KAKKOVE

UNNIKRISHNAN K
GHSS ANAMANGAD

ആമുഖം

ഫോക്കസ്-'21 എന്ന പേരിൽ എസ്.എസ്.എൽ.സി. വിദ്യാർത്ഥികൾക്ക് ഏറെ ഉപകാര പ്രദമായ ഒരു പഠന പിന്തുണാ വിഭവം വിജയഭേരി പദ്ധതിയുടെ ഭാഗമായി പുറത്തിറക്കുന്നതിൽ മലപ്പുറം ജില്ലാ പഞ്ചായത്തിന് വളരെ സന്തോഷമുണ്ട്. ഗുണമേന്മയുള്ള വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ വ്യാപനത്തിന് ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത് പ്രതിജ്ഞാബദ്ധമാണ്. വിജയഭേരി പദ്ധതിയിലൂടെ വിദ്യാഭ്യാസരംഗത്ത് ഗുണകരമായ ഏറെ മാറ്റങ്ങൾ കൈവരിക്കാൻ ജില്ലക്ക് സാധിച്ചിട്ടുണ്ട്. പ്രൈമറി തലത്തിലേക്കും ഹയർസെക്കണ്ടറി മേഖലയിലേക്കും വിജയഭേരി പ്രവർത്തനം വ്യാപിപ്പിച്ചത് വഴി ആ മേഖലകളിലും ഗുണകരമായ മാറ്റങ്ങൾ കണ്ടു തുടങ്ങിയിട്ടുണ്ട്.

ഫോക്കസ് - '21 ഒരു പുതിയ തുടക്കമാണ്. സർക്കാർ പുറത്തിറക്കിയ ഓരോ വിഷയത്തിന്റെയും ഫോക്കസ് മേഖലകളിൽ കുട്ടികളെ സഹായിക്കുന്നതിന് വേണ്ടിയാണ് ഫോക്കസ് -'21 എന്ന പേരിൽ ഒരു പഠന പിന്തുണ വിഭവം ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത് പുറത്തിറക്കുന്നത്. ഇത് കുട്ടികൾക്ക് ഏറെ സഹായകരമാവുമെന്ന കാര്യത്തിൽ തർക്കമില്ല. പഠനത്തിൽ പിന്നാക്കം നിൽക്കുന്നവർക്കും ഏറെ മുന്നിലുള്ളവർക്കും സഹായകരമായ രീതിയിലാണ് ഫോക്കസ്-'21 തയ്യാറാക്കിയിട്ടുള്ളത്. മലപ്പുറം ഡയറ്റാണ് ഈ ഉദ്യമത്തിന് അക്കാദമികമായ പിന്തുണ നൽകിയിട്ടുള്ളത്.

കുറഞ്ഞ ദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിലാണ് നമ്മുടെ അധ്യാപകർ ഫോക്കസ്-'21 എന്ന വിഭവം തയ്യാറാക്കിയിട്ടുള്ളത്. ഇക്കാര്യത്തിൽ നമ്മുടെ അധ്യാപകർ പ്രത്യേക അഭിനന്ദനം അർഹിക്കുന്നുണ്ട്. ഈ ഉദ്യമത്തിന് പിന്നിൽ പ്രവർത്തിച്ച ഡയറ്റ് മലപ്പുറം, എസ്.എസ്.കെ. മലപ്പുറം എല്ലാവരെയും അകമഴിഞ്ഞ് അഭിനന്ദിക്കുന്നു. എല്ലാ കുട്ടികൾക്കും ഇതിന്റെ ഗുണഫലം കിട്ടേണ്ടതുണ്ട്. വിദ്യാഭ്യാസ രംഗത്ത് പ്രവർത്തിക്കുന്ന എല്ലാവരും ഇക്കാര്യത്തിൽ ശ്രദ്ധ പതിപ്പിക്കണമെന്ന് അപേക്ഷിക്കുന്നു.

എല്ലാവരുടെയും സഹകരണ പ്രതീക്ഷയോടെ,

എം. കെ. റഫീഖ
പ്രസിഡണ്ട്
ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത്, മലപ്പുറം

നസീബ അസീസ്
ചെയർപേഴ്സൺ, ആരോഗ്യ
വിദ്യാഭ്യാസ സ്റ്റാന്റിംഗ് കമ്മറ്റി
ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത്, മലപ്പുറം

ശ്രീമതി കുസുമം
DDE മലപ്പുറം

ഡോ. പി.കെ. അബ്ദുൾ ഗഫൂർ
പ്രിൻസിപ്പാൾ, ഡയറ്റ് മലപ്പുറം

एककम्-१
जीवनम् ।
पाठः- १
आयुरारोग्यसौख्यम् ।

आमुखम्

सुष्ठुभाषितं सुभाषितम् । अनुभवसहस्रेभ्यः आर्जितं विज्ञानमेव सुभाषितैरुद्धुष्यते । धार्मिकमूल्यानि स्वायत्तीकर्तुं स्वजीवने प्रयोक्तुं च सुभाषितानि प्रयोजनप्रदानि । शारीरिकमानसिकविकासाय आरोग्यसंरक्षणाय च तानि प्रयोजनप्रदानि भवन्ति ।

श्रद्धेयाः अंशाः।

- ❖ स्वास्थ्यमेव श्रेष्ठं धनम् ।
- ❖ स्वास्थ्यसंरक्षणे (आरोग्यसंरक्षणे) व्यायामः आहारमितत्वं च अनुशीलनीयम् ।
- ❖ व्यायामः अवधानतया करणीयः ।
- ❖ भोजनावसरे ईर्ष्यादिविकाराः न भवेत् ।
- ❖ सुखदुःखयोः हेतुः स्वस्य कर्म एव भवति ।

1. कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

1. भूगतौ अश्वनीसुतौ कौ ?

   (परिश्रमः मिताहारः, धनं श्रुतं, आरोग्यं धनम्)

2. 'एति' इति पदस्य लकारः कः ?

   (लट्, लङ्, लोट्)

3. सुखदुःखयोः कर्ता कः ?

   (शरीरम् , आत्मा , बुद्धिः)

4. व्यायामः कथं करणीयः ?

   (शनैः, वेगेन, क्रोधेन)

2. यथोचितं योजयत।

चरकसंहिता	-	देववैद्यौ
अश्विनीसुतौ	-	व्यायामः
अर्थः	-	चरकः
परिश्रमः	-	धनम्

3. श्लोकं पठित्वा गद्यक्रमं पूरयत।

परिश्रमो मिताहारो

भूगतावश्वनीसुतौ।

तावनादृत्य नैवाहं

वैद्यमन्यं समाश्रये॥

परिश्रमः .... भूगतौ .... तौ .... अन्यं .... अहं .... समाश्रये।

4. अधोदत्तं श्लोकं पठित्वा समुचितमाशयं चित्वा लिखत।

परिश्रमो मिताहारो

भूगतावश्वनीसुतौ।

तावनादृत्य नैवाहं

वैद्यमन्यं समाश्रये॥

1. जीविते सुखस्य दुःखस्य च हेतुः स्वस्य कर्म एव भवति।
2. आरोग्यसंरक्षणाय व्यायामः आहारमितत्वं च परिपालनीयम्।
3. भोजनावसरे क्रोधादीन् विहाय स्वस्थः भवेत्।

5. उचितं श्लोकं चित्वा लिखत।

'भोजनकाले क्रोधादीन् विहाय स्वस्थः भवेत्' इति आशयप्रतिपादकं श्लोकं चित्वा लिखत।

1. शनैरर्थः शनैः पन्थाः

   शनैः पर्वतमारुहेत्।

   शनैर्विद्या च धर्मश्च

   व्यायामश्च शनैः शनैः॥

2. ईर्ष्याभयक्रोधसमन्वितेन

   लुब्धेन रुग्दैन्यनिपीडितेन।

   विद्वेषयुक्तेन च सेव्यमानम्

   अन्यं न सम्यक् परिमाकमेति॥

6. श्लोकं पठित्वा गद्यक्रमं पूरयत।

आत्मानमेव मन्येत

कर्तारं सुखदुःखयोः।

तस्माच्छ्रेयस्करं मार्गं

प्रतिपद्येत न त्रसेत्॥

सुखदुःखयोः .... आत्मानमेव .... । तस्मात् .... मार्गं .... प्रतिपद्येत। न .... ।

7. उदाहरणानुसारं एकपदं लिखत।

उदा - मितश्च असौ आहारः च - मिताहारः।

1. हितश्च असौ आहारः च - ....।

8. उदाहरणानुसारं पदच्छेदं लिखत।

उदा - व्यायामश्च - व्यायामः + च।

1. धर्मश्च - .... + ...।

पाठः- २

दीनवत्सला जननी ।

आमुखम्

इतिहासद्वयेषु एकं भवति वेदव्यासविरचितं महाभारतम् । व्यास धृतराष्ट्रयोः संभाषणमध्ये व्यासेन उक्तं भवति 'दीनवत्सला जननी' इति कथा। कथेयं महाभारतस्य वनपर्वे अन्तर्भवति ।

श्रद्धेयाः अंशाः।

- इतिहासद्वयेषु एकं भवति महाभारतम् ।
- दीनवत्सला जननी इति कथा महाभारतस्य वनपर्वात् उध्दृता भवति ।
- कथेयं दीनानुकम्पां प्रतिपादयति ।
- व्यक्त्यनुसारम् अवश्यं सविशेषश्रद्धा देया इति कथेयं उद्बोधयति ।

1. प्रश्नानाम् उत्तराणि कोष्ठकात् निर्धार्य लिखत ।

1. दीनं वृषभं दृष्ट्वा का रुदोद ?

   (पार्वती, सुरभिः, लक्ष्मीः, सुरसा)

2. "सर्वेष्वपत्येषु माता तुल्यवत्सला" कस्य वचनमिदम् ?

   (वासवस्य, सुरभेः, कृषकस्य, भूमेः)

3. 'दीनवत्सला जननी' इति कथा महाभारतस्य कस्मिन् पर्वणि अन्तर्भवति ?

   (भीष्मपर्वणि, वनपर्वणि, सभापर्वणि, आदिपर्वणि)

4. वृषभः इत्यस्य समानार्थकं पदं चित्वा लिखत ?

   (कृषकः, सुरभिः, वासवः, बलीवर्दः)

5. सर्वधेनूनां माता का ?

   (नन्दिनी, सुरभिः, कामधेनुः, सुलभा)

6. कः गणे न अन्तर्भवति ?

(वृषभः, बलीवर्दः, वासवः, ऋषभः)

7. कृषकः दुर्बलं वृषभं केन ताडयति ?

(तोदनेन, हस्तेन, दण्डेन, पाशेन)

8. महाभारते कति पर्वाणि सन्ति ?

(विंशतिः, अष्टादश, अष्ट, पञ्चदश)

9. दीनवत्सला जननी इति कथा किं प्रतिपादयति ?

(दीनानुकम्पाम्, मातृस्नेहम्, कृषककथा, पुत्रस्नेहम्)

10. कृषकेन ताडितं वृषभं दृष्ट्वा का रुरोद ?

(सुलभा, जननी, सुरभिः, वृषः)

2. उदाहरणानुसारम् अधोदत्तेभ्यः वाक्येभ्यः सम्बोधनारूपाणि चित्वा लिखत।

उदा - भो राम! भवान् कुत्र गच्छति ?

उत्तरम् - भो राम।

1. हे मातः! भिक्षां देहि।
2. गच्छ वत्से! सर्वं भद्रं जायेत।
3. अयि शुभे ! किमेवं रोदिषि।
4. गच्छ राधिके! अहम् आगच्छामि।
5. अयि शुभे ! रोदनं मास्तु।

3. उदाहणानुसारं शतृ - शानच् प्रत्ययानि वाक्यात् विविच्य लिखत।

उदा - दुर्योधनकृतं पाण्डवद्रोहं पश्यन् अनुकम्पमानः व्यासः धृतराष्ट्रम् एवम् अवदत्।

उत्तरम् - शतृ - पश्यन् शानच् - अनुकम्पमानः।

1. बालः लोकक्रिक्कट् स्पर्धायां भारतसङ्घस्य पतनं पश्यन् नितरां क्रन्दमानः अवर्तत ।

2. पाचकः विभवं विचिन्तयन् आस्वाद्यमानः च पाकं करोति ।

3. कृषकः तं दुर्बलं वृषभं तोदनेन ताडयन् नुद्यमानः अवर्तत ।

4. उदाहरणानुसारं समनार्थकपदानि कोष्ठकात् चित्वा लिखत ।

[जननी, ऋषभः, आत्मजः, अक्षिः, कृषीवलः, वासवः]

उदा - कृषकः - कृषीवलः ।

1. बलीवर्दः - ....।
2. देवेन्द्रः - ....।
3. अम्बा - ....।
4. नेत्रम् - ....।
5. पुत्रः - ....।

5. उदाहणानुसारं वाक्यं परिवर्त्य लिखत ।

उदा - जनाः चित्रशालाम् अगच्छन् । तत्र वैद्युतिः नासीत् ।

उत्तरम् - **यद्यपि** जनाः चित्रशालाम् अगच्छन् **तथापि** तत्र वैद्युतिः नासीत् ।

1. सूर्यः उदयति । वर्षमेघाधिक्यात् प्रकाशः न भवति ।
2. परीक्षा नास्ति । सः पठति ।
3. वर्षकालः समागतः । अतिवृष्टिः नास्ति ।
4. अनेकाः वृक्षाः सन्ति । पक्वफलानि न सन्ति ।
5. रमा सम्यक् पठितवती । पूर्णमङ्कं न प्राप्तवती ।

6. पट्टिकां पूरयत ।

लट्	लङ्	लोट्	विधिलिङ्
त्रसति	अत्रसत्	त्रसतु	त्रसेत्
....	अपिबत्	....	....
पठति	....	....	....
....	....	....	भवेत्
....	....	गच्छतु	....
....	अहसत्	....	....
चलति	....	....	....
....	....	....	पश्येत्

7. उदाहरणानुसारं पदच्छेदं लिखत ।

1. नोत्थितः - न + उत्थितः।
2. नोत्सुकः - .... + ...।
3. कुर्वन्नासीत् - कुर्वन् + आसीत् ।
4. जानन्नपि - .... + ... ।
5. पठन्नासीत् - .... + ... ।
6. गच्छन्नासीत् - .... + ... ।
7. सहजैव - सहजा + एव ।
8. करुणैव - .... + ...।
9. तथैव - .... + ...।
10. अधुनैव - .... + ...।

8. उदाहरणानुसारं विग्रहवाक्यं लिखत।

1. सुराधिपः - सुराणाम् अधिपः।
2. नराधिपः - ....।
3. मृगाधिपः - ....।
4. वानराधिपः - ....।
5. कृपार्द्रहृदया - कृपया आर्द्रं हृदयं यस्याः सा।
6. करुणार्द्रहृदया - ....।

पाठः- ३

मधुमान् नो वनस्पतिः।

आमुखम्

सस्यानि प्राणवायुदातारः भवन्ति। मानवाः भक्षणाय,वासाय,आरोग्याय च सस्यान् उपयुज्यन्ते।

स्मरणीयाः अंशाः।

- ❖सर्वाणि सस्यानि औषधगुणयुक्तानि भवन्ति।
- ❖सस्यविज्ञानमधिकृत्य विरचितेषु ग्रन्थेषु सुरपालस्य वृक्षायुर्वेदः प्रसिद्धः अस्ति।
- ❖वृक्षायुर्वेदे तरुमहिमा, भूमिनिरूपणम्, बीजसंरक्षणविधिः, सस्यानां पोषणं रोगचिकित्सादयश्च विशदीक्रियन्ते।
- ❖सस्यानि वृक्ष-वनस्पति-वीरुत्-ओौषधिः इति भेदेन चतुर्धा विभज्यते।

1. प्रश्नानाम् उत्तराणि कोष्ठकात् निर्धार्य लिखत।

1. वृक्षायुर्वेदस्य कर्ता कः ?

   (सुरपालः, चरकः, वराहमिहिरः)

2. सस्यविज्ञानमधिकृत्य रचितेषु ग्रन्थेषु अन्यतमः कः ?

   (बृहत्संहिता, वृक्षायुर्वेदः, हितोपदेशः)

3. सस्यानि मानवाः इव सुखदुःखानि अनुभवन्ति इति कुत्र प्रस्तौति ?

   (महाभारते, रामायणे, वायुपुराणे)

4. 'दशपुत्रसमो द्रुमः' इदं वाक्यं कस्मात् ग्रन्थात् उद्धृतम् ?

   (वृक्षायुर्वेदात्, महाभारतात्, बृहत्कथायाः)

5. सस्यानि प्रमुखतया कतिविधानि भवन्ति ?

   (त्रिधा, चतुर्धा, पञ्चधा)

6. यस्मिन् फलात्पूर्वं पुष्पाणि स्पष्टं दृश्यते स .... इति कथ्यते।

   (वृक्षः, वनस्पतिः, ओषधिः)

7. फलपाकान्ताः सस्यविभागः कः ?

   (वृक्षः, वनस्पतिः, ओषधिः)

8. द्रुमः इत्यर्थकं पदं किम् ?

   (वृक्षः, सुरः, पुत्रः)

2. अधोदत्तानां सस्यानाम् औषधगुणान् लिखत।

1. आमलकी
2. निम्बः
3. तुलसी
4. हरिद्रा

3. उदाहरणानुसारं विग्रहं लिखत ।

उदा - तरुमहिमा - तरोः महिमा ।

1. गुरुमहिमा - ....।

4. अधोदत्तानि सस्यानि वृक्षः, वनस्पतिः, वीरुत्, ओषधिः इति रूपेण पट्टिकां कुरुत।

[कदली, पनसः, द्राक्षा, पूगः, अश्वत्थः, आम्रः, कर्कटी, गोधूमः, उदुम्बरः, व्रीहिः, नालिकेरः, कूश्माण्डः]

वृक्षः	**वनस्पतिः**	**वीरुत्**	**ओषधिः**
आम्रः	अश्वत्थः	कर्कटी	व्रीहिः

5. कोष्ठकात् उचितानि पदानि स्वीकृत्य पट्टिकां पूरयत ।

[वृक्षः, आम्रः, वीरुत्, ओषधिः, पनसः, कूश्माण्डः, वनस्पतिः, गोधूमः]

पुष्पाणि स्पष्टं दृश्यते	वृक्षः	आम्रः
अव्यक्तपुष्पः	....	....
प्रतानैः प्रसारिता	....	....
फलपाकान्ता	....	....

6. सूचनानुसारं सस्यप्रभेदान् अधिकृत्य लघुपन्यासं लिखत ।

सूचनाः - वृक्षायुर्वेदः - चतुर्विधसस्यानि - फलात्पूर्वं पुष्पाणि - वनस्पतिः - वीरुत् - फलपाकान्तः - आम्रः - पनसः - कूश्माण्डः - व्रीहिः ।

एककम्-२

पैतृकम् ।

पाठः- ४

कनकधारा ।

आमुखम्

षड्सु भारतीयदर्शनेषु अन्यतमं भवति अद्वैतदर्शनम् । अस्य दर्शनस्य उपज्ञाता भवति श्री शङ्कराचार्यः । अयं महात्मा केरलीयः भवति । शङ्कराचार्यस्य जीवनमधिकृत्य श्री माधवविद्यारण्यस्वामिना विरचितं महाकाव्यं भवति शङ्करदिग्विजयम् । शङ्कराचार्येण विरचितं भवति कनकधारा नाम स्तोत्रकाव्यम् ।

श्रद्धेयाः अंशाः।

- ❖ बालः श्री शङ्करः गुरुकुलात् सतीर्थ्यैः सह प्रतिगृहं भिक्षार्थम् अटति ।
- ❖ सः कश्चन दरिद्रस्य ब्राह्मणस्य गृहं प्रविशति ।
- ❖ तत्रस्था ब्राह्मणपत्नी भिक्षादानाय किमपि नास्ति इत्यतः स्वस्य जन्म निरर्थकं जातमिति मत्वा दुःखिता अभवत् ।
- ❖ तथापि शुष्कमेकं आमलकं बालाय शङ्कराय ददाति ।
- ❖ तदामलकं स्वीकृत्य श्री शङ्करः तेषां दारिद्र्यनिवृत्त्यर्थं ऐश्वर्यदेवतां प्रार्थयति ।
- ❖ सन्तुष्टा लक्ष्मी कनकामलकैः तद् भवनं पूरयति ।

1. प्रश्नानाम् उत्तराणि कोष्ठकात् निर्धार्य लिखत ।

1. अद्वैतचिन्ताप्रतिष्ठापकः कः ?

   (स्वामि चिन्मयानन्दः, श्री शङ्कराचार्यः, स्वामि विवेकानन्दः)

2. शङ्करदिग्विजयम् कस्मिन् काव्यविभागे अन्तर्भवति ?

   (चरित्रकाव्ये, नाटके, महाकाव्ये)

3. शङ्करदिग्विजयम् केन विरचितम् ?

   (श्री शङ्कराचार्येण, माधवविद्यारण्यस्वामिना, सुरपालेन)

4. कनकधारास्तवस्य कर्ता कः ?

(श्री शङ्कराचार्यः, चरकः, माधवविद्यारण्यस्वामी)

5. सह शब्दयोगे विभक्तिः का ?

(द्वितीया, तृतीया, पञ्चमी)

2. श्लोकं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि लिखत ।

स हि जातु गुरोः कुले वसन्

सवयोभिः सह भैक्ष्यलिप्सया ।

भगवान् भवनं द्विजन्मनो

धनहीनस्य विवेश कस्यचित् ॥

1. ऐश्वर्ययुक्तः इत्यस्य समानार्थकं पदं किम् ?
2. ब्राह्मणः इत्यर्थकं पदं श्लोकात् चित्वा लिखत ?
3. अस्मिन् श्लोके क्रियापदं किम् ?
4. शङ्करः कुत्र विवेश ?
5. शङ्करः कैः सह भिक्षार्थम् अटति ?

3. गद्यक्रमं पूरयत ।

गुरोः कुले वसन् .... सवयोभिः सह .... कस्यचित् .... द्विजन्मनः भवनं .... हि ।

4. उदाहरणानुसारं लिखत ।

उदा - ज्ञानेन हीनः - ज्ञानहीनः ।

1. .... - धनहीनः ।
2. .... - धैर्यहीनः ।

5. श्लोकं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि लिखत।

> **तमवोचत तत्र सादरं**
>
> **वटुवर्यं गृहिणः कुटुम्बिनी।**
>
> **कृतिनो हि भवादृशेषु ये**
>
> **वरिवस्यां प्रतिपादयन्ति ते॥**

1. का अवोचत ?
2. 'आदरेण सह' इत्यर्थे प्रयुक्तम् एकपदं किम् ?
3. गृहिणी इत्यर्थकं पदं किम् ?
4. अस्मिन् श्लोके क्रियापदं किम् ?

6. पदच्छेदं लिखत।

उदा - किमवदत् - किम् + अवदत्।

1. तमवोचत - .... + ... ।

7. उदाहरणानुसारं लिखत।

उदा - साश्चर्यम् - आश्चर्येण सह वर्तते इति।

1. सादरम् - ....।
2. सामोदम् - ....।

8. गद्यक्रमं पूरयत।

तत्र गृहिणः .... तं वटुवर्यं सादरम् अवोचत । ये .... भवादृशेषु .... प्रतिपादयन्ति .... ते कृतिनः .... ॥

9. श्लोकं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि लिखत ।

विधिना खलु वञ्चिता वयं

वितरीतुं वटवे न शक्नुमः।

अपि भैक्ष्यमकिञ्चनत्वतो

धिगिदं जन्म निरर्थकं गतम् ॥

1. श्लोके 'निष्प्रयोजनं' इत्यर्थे प्रयुक्तं पदं किम् ?
2. भैक्ष्यं वितरीतुं न शक्नुमः । कुतः ?
3. वयं वञ्चिताः। केन?
4. श्लोकात् तुमुन्नन्तपदं चित्वा लिखत ?

10. पदच्छेदं लिखत ।

उदा - धिगिदम् - धिक् + इदम् ।

1. वागियम् - .... + ... ।

11. गद्यक्रमं पूरयत ।

वयं विधिना .... खलु । अकिञ्चनत्वतः वटवे .... वितरीतुं .... इदं जन्म .... गतं .... ।

12. श्लोकं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि लिखत ।

इति दीनमुदीरयन्त्यसौ

प्रददावामलकं व्रतीन्दवे ।

करुणं वचनं निशम्य सो-

प्यभवज्ज्ञाननिधिर्दयार्द्रधीः॥

1. सा व्रतीन्दवे किं प्रददौ ?

2. किं निशम्य ज्ञाननिधिः दयार्द्रधीः अभवत् ?

3. आमलकं कस्मै प्रददौ ?

4. श्लोके ल्यबन्तं पदं किम् ?

13. पदच्छेदं लिखत ।

उदा - प्रददावामलकम् - प्रददौ + आमलकम् ।

1. तावनादृत्य - .... + ... ।

14. उदाहरणानुसारं लिखत ।

उदा - ज्ञाननिधिः - ज्ञानं निधिः यस्य सः ।

1. गुणनिधिः - ....।

15. गद्यक्रमं पूरयत ।

इति .... उदीरयन्ती असौ .... आमलकं प्रददौ । .... अपि सः करुणं वचनं निशम्य .... अभवत् ।

16. श्लोकं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि लिखत।

स मुनिर्मुरभित्कुटुम्बिनीं
पदचित्रैर्नवनीतकोमलैः।
मधुरैरुपतस्थिवांस्तवै-
द्विजदारिद्र्यदशानिवृत्तये ॥

1. मुरभित् कः ?

2. काम् उपतस्थिवान् ?

3. मुरभित्कुटुम्बिनी का ?

4. उपतस्थिवान् । किमर्थम् ?

17. गद्यक्रमं पूरयत ।

सः मुनिः .... नवनीतकोमलै .... मधुरैः .... द्विजदारिद्र्यदशानिवृत्तये ....।

18. श्लोकं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि लिखत ।

अमुना वचनेन तोषिता

कमला तद्भवनं समन्ततः।

कनकामलकैरपूरय-

ज्जनताया हृदयं च विस्मयैः ॥

1. अस्मिन् श्लोके क्रयापदं किम् ?
2. जनतायाः हृदयं अपूरयत् । कैः ?
3. वचनेन तोषिता का ?
4. कनकामलकैः किम् अपूरयत् ?

19. गद्यक्रमं पूरयत ।

अमुना वचनेन .... कमला तद्भवनं समन्ततः .... अपूरयत् .... जनतायाः .... च।

अमरस्पृहणीयसम्पदं

द्विजवर्यस्य निवेशमात्मवान् ।

स विधाययथापुरं गुरोः

सविधे शास्त्रवराण्यशिक्षत ॥

1. श्लोके क्रियापदं किम् ?
2. सः गुरोः सविधे किम् अशिक्षत ?
3. शलोकात् ल्यबन्तपदं चित्वा लिखत ।
4. सः कस्य सविधे शास्त्रवराणि अशिक्षत ?

20. गद्यक्रमं पूरयत ।

आत्मवान् सः .... निवेशं .... विधाय .... गुरोः .... शास्त्रवराणि .... ।

21. यथोचितं योजयत ।

1. द्विजन्मा — सहधर्मिणी

जातु — ब्राह्मणः

वटुवर्यः — ब्रह्मचारिश्रेष्ठः

कुटुम्बिनी — कदाचित्

2. मुरभित्कुटुम्बिनी — ल्यबन्तम्

निशम्य — स्तुतिः

भैक्ष्यम् — लक्ष्मी

स्तवः — भिक्षा

22. श्लोकस्य उचितमाशयं चित्वा लिखत।

अमुना वचनेन तोषिता

कमला तद्भवनं समन्ततः।

कनकामलकैरपूरय-

ज्जनताया हृदयं च विस्मयै ॥

1. अपरेषां कृते प्रयोजनरहितं जन्म निरर्थकमेव ।
2. ब्रह्मचारिश्रेष्ठानां पूजां कुर्वन्तः पुण्यवन्तः एव ।
3. स्तवेन तुष्टा लक्ष्मी भवनं सुवर्णामलकैः अपूरयत् ।

विधिना खलु वञ्चिता वयं

वितरीतुं वटवे न शक्नुमः।

अपि भैक्ष्यमकिञ्चनत्वतो

धिगिदं जन्म निरर्थकं गतम् ॥

1. दारिद्र्यं दृष्ट्वा शङ्करः कमलां प्रार्थितवान् ।
2. इदं मनुष्यजन्म निष्प्रयोजनं जातम् ।
3. लक्ष्मीः भवनं कनकामलकैः अपूरयत् ।

23. उचितं श्लोकं चित्वा लिखत ।

'करुणं वचनं श्रुत्वा सः दयार्द्रहृदयः अभवत्' इत्याशययुक्तं श्लोकं चित्वा लिखत ।

1. **अमरस्पृहणीयसम्पदं**

   द्विजवर्यस्य निवेशमात्मवान् ।

   स विधाययथापुरं गुरोः

   सविधे शास्त्रवराण्यशिक्षत ॥

2. **इति दीनमुदीरयन्त्यसौ**

   प्रददावामलकं व्रतीन्दवे ।

   करुणं वचनं निशम्य सो-

   प्यभवज्ज्ञाननिधिर्दयार्द्रधीः॥

24. सम्भाषणं पूरयत ।

शङ्करः	-	मात ! भिक्षां देहि ।
ब्राह्मण पत्नी	-	बालक ! कस्त्वम् ?

शङ्करः	-	अम्ब ! .... आगतः ब्रह्मचारि बालकोऽहम् ।
ब्राह्मण पत्नी	-	भिक्षार्थम् वा ? दारिद्र्यात् भैक्ष्यमपि दातुम् असमर्थायाः मम जन्म .... भवति ।
शङ्करः	-	मात ! चिन्ता मास्तु ।
ब्राह्मण पत्नी	-	इदम् आमलकं .... ।
शङ्करः	-	.... वा ? ददातु ।

25. पट्टिकां पूरयत ।

[शिवानन्दलहरी, भजगोविन्दम्, विवेकचूडामणिः, कनकधारास्तवम्, प्रस्थानत्रयम्, आत्मबोधः, उपदेशसाहस्री, सौन्दर्यलहरी,]

भाष्यम्	**प्रकरणम्**	**स्तोत्रम्**
....	....	....
....	....	....
....	....	....
....	....	....